

ZAGADNIENIA Z JĘZYKA POLSKIEGO

- formy wypowiedzi pisemnych

dla klas III WZ, III W

Rozprawka

Definicja

Rozprawka jest formą wypowiedzi, która ma bardzo ściśle określone reguły kompozycyjne. Wydawałoby się więc, że powinna być łatwa do napisania, jednak wcale tak nie jest. Dzieje się tak dlatego, że rozprawka jest rodzajem pracy naukowej – wymaga dogłębnego przemyślenia tematu, zaplanowania pracy i niezwykle logicznego rozumowania. Zwłaszcza jeśli zabraknie tego ostatniego, praca będzie w najlepszym wypadku niespójna, w najgorszym – po prostu bez sensu.

Rozprawka to wypowiedź pisemna, w której rozpatrujemy jakieś ważny problem. Najczęściej staramy się coś udowodnić, o czymś kogoś przekonać, odpowiedzieć na postawione pytanie, rozwiązać jakąś wątpliwość. Rozprawka wymaga przy tym od autora do zajęcia jasno wyrażonego stanowiska wobec tematu – nie ma możliwości, by np. odpowiedź na zadane w jej temacie pytanie brzmiała „nie wiem”. Do tego swoje stanowisko trzeba należycie uzasadnić, posługując się logicznymi argumentami – nie wystarczy tutaj argumentacja typu „bo tak mi się wydaje”.

Na szczęście konstrukcja rozprawki wymaga też określonego sposobu sformułowania jej tematu. Czytając temat wypracowania, możesz więc wywnioskować z niego, czy masz do czynienia z rozprawką.

Przykładowe rozpoczęcia tematów wypracowań wskazujących na formę rozprawki

Uzasadnij, że...

Udowodnij, iż...

Czy słuszne jest powiedzenie...

Czy można zgodzić się z opinią, że...

Czy prawdą jest, że...

Wyróżniamy dwa rodzaje rozprawki:

- **dedukcyjną** – czyli taką, w której **na wstępie formułujemy tezę, co do słuszności której jesteśmy przekonani**. W rozwinięciu przedstawiamy nasze argumenty, a w zakończeniu przytaczamy udowodnioną już tezę.
- **indukcyjną** – czyli taką, w której **na wstępie stawiamy hipotezę (twierdzenie nie w pełni uzasadnione, wymagające sprawdzenia)**. W rozwinięciu staramy się podawać takie argumenty, które będą w stanie naszą hipotezę zamienić w tezę. Tezę tę można zamieścić w zakończeniu jako wniosek z naszych rozważań, odpowiedź na pytanie itp.

Teza – stwierdzenie, co do którego **mamy pewność jego słuszności**.

Tezę może być np. „Czytanie rozwija wyobraźnię”, „Matematyka pomaga w nauce logicznego myślenia”.

Hipoteza – stwierdzenie, co do którego **nie mamy pewności, czy jest słuszne, i zamierzamy je udowodnić.**

Hipotezą może być np. „Nieograniczony dostęp dzieci do komputera może skutkować brakiem trwałych i rozwiniętych relacji międzyludzkich”.

Sposób argumentowania zależy od decyzji piszącego, ale też w dużej mierze od rodzaju rozprawki. Jeśli rozprawka zaczyna się od tezy, należy tezę poprzeć argumentami. Jeśli początkiem rozprawki jest hipoteza, mamy do wyboru już trzy sposoby pisania:

- roboczo **zakładamy, że hipoteza jest prawdziwa**, i argumentujemy tak, by to udowodnić,
- roboczo **zakładamy, że hipoteza jest nieprawdziwa**, i argumentujemy tak, by to udowodnić,
- **nie jesteśmy pewni i przytaczamy argumenty zarówno „za”, jak i „przeciw”**; na końcu oceniamy je i stawiamy taką tezę, za którą przemawiają ważniejsze i bardziej przekonujące argumenty.

Przykładowe zwroty wprowadzające tezę/hipotezę

Nawiązując do tematu...

Moja odpowiedź na pytanie zawarte w temacie jest następująca...

Temat zakłada, że...

Temat sugeruje wiele możliwości, jednak...

Odpowiedź nie wydaje się być prosta, dlatego stawiam hipotezę...

(ze względów stylistycznych dobrze jest nie zaczynać wypracowania bezpośrednio takimi zwrotami, lecz napisać ogólny wstęp nawiązujący do tematu, zawrzeć w nim jakąś refleksję itp.)

Przykładowe zwroty wprowadzające kolejne argumenty

Kolejną sprawą, którą chcę poruszyć...

Nie wolno też pominąć...

Trzeba także pamiętać o...

Warto również zauważyć, że...

Należy zaznaczyć, iż...

Pragnę też zwrócić uwagę na...

Nie przemawia do mnie argument, że...

A oto inne spojrzenie na...

Należy też rozważyć racje przeciwne...

Przeciwnicy wysuwają swoje kontrargumenty...

Przykładowe zwroty sygnalizujące twoje zdanie

Myślę, że...

Uważam, iż...

Według mnie...

Śmiem twierdzić...

Moim zdaniem...

Niestety, nie podzielam opinii, że...

Wbrew temu, co mówią inni, potępiam takie stanowisko, gdyż...

Przykładowe zwroty podsumowujące argumenty

Czy można nie wierzyć w słuszność twierdzenia: „...”? Uważam, że przedstawione argumenty nie dają ku temu podstaw.

Myślę, że przytoczone argumenty pozwolą w pełni zgodzić się z twierdzeniem zawartym w temacie.

Na zakończenie wrócę jeszcze raz do tezy: „...”

Podzielam ten pogląd i sądzę, że wart jest szerokiej popularyzacji.

Na zakończenie, wracając do pytania postawionego w temacie, udzielam jednoznacznej odpowiedzi: „tak”.

Ciekawym chwytym w rozprawce jest **stosowanie odpowiednio dobranych cytatów**. Można je wprowadzać między innymi w następujący sposób:

Na potwierdzenie wysuniętej tezy przytoczę słowa znanego filozofa „...”

Niech moje argumenty wesprze autorytetem . . . , który powiedział „...”

ŻELAZNE ZASADY

1. Przeczytaj uważnie temat rozprawki i **zastanów się, jaki jest twój pogląd** za zawartą w nim kwestię.
2. **Argumentuj za twoim rzeczywistym poglądem** – wypracowanie będzie dzięki temu mniej „sztuczne”, będzie ci też łatwiej znaleźć argumenty.
3. **Znajdź co najmniej trzy argumenty potwierdzające twój pogląd**. Jeśli zdecydowałeś się na podanie argumentów zarówno „za”, jak i „przeciw”, znajdź co najmniej trzy każdego rodzaju.
4. **Wypisz w brudnopisie wszystkie argumenty**, jakie przyjdą ci do głowy, a następnie uszereguj je według jakiegoś kryterium, np.: ważności, siły oddziaływania na słuchacza (czytelnika), stopnia wiarygodności itp. W rozprawce **użyj tych argumentów, które uznałeś za najlepsze**.
5. Pomyśl, czy do tematu rozprawki pasują jakieś **znane ci cytaty**. Jeśli tak, wypisz je i zastanów się, jak wpleść je w tekst.
6. **Napisz plan rozprawki** i ściśle się go trzymaj.
7. Nie zapominaj o **ciekawym wstępie i zakończeniu**. Służą one nie tylko wprowadzeniu tezy (hipotezy) i podsumowaniu twojego wyводу, ale też mają zaciekać odbiorcę, więc nie lekceważ ich.

PRZYKŁADY ROZPRAWEK

Uzasadnij, że stosunek człowieka do chleba jest wyrazem jego stosunku do pracy.

Czy szanujemy chleb? Na to pytanie, wydaje mi się, większość z nas odpowiedziałaby twierdząco. Niestety, liczne kosze na śmieci, między innymi w szkołach, pojemniki na odpadki i śmietniki, zdają się często przeczyć tej odpowiedzi. Bywa bowiem, że ludzie nie szanują chleba nawet wówczas, gdy nie powodzi im się najlepiej. Wygląda na to, że chleb dla wielu ludzi nie przedstawia należytej wartości, podobnie jak dla wielu należyta wartość nie jest praca.

wprowadzenie

Uzasadnij, że stosunek człowieka do chleba jest wyrazem jego stosunku do pracy.

I tu nasuwa się pewna refleksja. **Stosunek człowieka do chleba jest wyrazem jego stosunku do pracy.** Spróbuję to uzasadnić kilkoma chociażby argumentami.

teza

Pierwszy z nich związany jest z tradycją. W wielu krajach, w tym także w Polsce, istnieją dowody, że chleb otaczano swoistym kultem (niektóre elementy tego kultu przetrwały do dziś). Pojawienie się go bowiem na stole poprzedzone było ciężką pracą bardzo wielu ludzi. Stanowił on owoc tej pracy, był uwieńczeniem ludzkiego trudu. Gospodynie całowały pierwszy wyjęty z pieca bochenek chleba. Następnie czynili to pozostali domownicy. Dbano też o to, by nie marnowała się nawet okruszyna chleba. A kiedy zdarzyło się, że spadła na ziemię, podnoszono ją i często ze czcią całowano. Pięknie o tym napisał Cyprian Kamil Norwid w jednym z wierszy:

argument I

*„Do kraju tego, gdzie kruszynę chleba
Podnoszą z ziemi przez uszanowanie dla darów Nieba... Tęskno mi
Panie. „*

Chlebem witano też w domu najbardziej miłych i cenionych gości. Niektóre elementy tej tradycji kultywowane są w wielu domach do dziś. Czasem w zmienionej nieco formie, zależnie od regionu.

argument II

Rozwój cywilizacji, w tym także postęp w rolnictwie, sprawiły, że praca nad wyprodukowaniem chleba stała się mniej uciążliwa, co nie znaczy wcale, że może być mniej ceniona i szanowana. Stare przysłowie „Bez pracy nie ma kołaczy” odnieść można także do chleba powszedniego. Miara bowiem jest w obu przypadkach jedna - ludzka praca. Bez pracy rolnika nie ma chleba. Musimy więc do niej odnosić się z należyтым szacunkiem. Musimy też szanować chleb, który jest owocem tej pracy.

argument III

Chleb na stole to efekt pracy również innych ludzi. To staranie tych, co robią wszystko, by w należyty sposób zabezpieczyć ziarno, dalej tych, którzy to ziarno transportują do młynów, tych, co przetwarzają je na mąkę, wreszcie całej rzeszy piekarzy, sprzedawców itp.

argument IV

Nie mniej ważną rzeczą, by chleb znalazł się na stole, jest praca tych wszystkich, którzy chcą go nabyć. A jest to największa rzesza ludzi w każdym społeczeństwie.

argument V

W naszej frazeologii istnieje szereg wyrażenń przenośnych, w których utożsamia się po prostu chleb z pracą. Dla przykładu chociażby „Być bez chleba” w znaczeniu bez pracy. „Odebrać komuś chleb, pozbawić kogoś chleba” to to samo, co zabrać mu pracę. I wreszcie „stracić, znaleźć chleb” czyli pracę, zarobek.

argument VI

Uzasadnij, że stosunek człowieka do chleba jest wyrazem jego stosunku do pracy.

To, że stosunek człowieka do chleba jest wyrazem jego stosunku do pracy w ogóle, można uzasadnić również na własnym przykładzie.

argument VII

Szanuję chleb, bo zdobyłem go dzięki własnej pracy. Szanuję pracę, bo wiem, że dzięki niej nie brak mi chleba w domu.

Zdarza się jednak, że ludzie mają negatywny stosunek do pracy. Nie traktują jej poważnie, nie wykonują uczciwie, często marnują owoce swej pracy - zarobione pieniądze, za które mogliby właśnie kupić potrzebny chleb. Niestety, nie stanowi on widocznie dla nich większej wartości, bo jeśli by tak było, ceniliby również pracę, dzięki której mogliby mieć zapewniony chleb (w znaczeniu szerszym - godziwy byt).

podsumowanie

Myślę, że można powiedzieć, iż nasz stosunek do chleba jest w dużej mierze odzwierciedleniem naszego stosunku do pracy. Tak więc szanujemy chleb, owoc naszej i cudzej pracy. Szanujemy też pracę, dzięki której mamy na naszych stołach chleb.

potwierdzenie tezy

Podróż niejedno ma imię – uzasadnij prawdziwość takiego stwierdzenia

Niemal każdy człowiek na świecie odbył w swym życiu choć jedną podróż. Dla niektórych była to wędrówka w nieznaną, innym przyszło tułać się z miejsca na miejsce. Słuszne wydaje się twierdzenie, że **słowo „podróż”** może mieć różne znaczenie, co postaram się udowodnić, przedstawiając poniższe argumenty.

wprowadzenie

teza

Po pierwsze podróż może oznaczać poszukiwanie sensu życia. Taką podróż odbył Mały Książę, bohater utworu Antoine'a *de Saint-Exupéry'ego*. Z rozmów z mieszkańcami kolejnych planetoid dowiedział się o ludzkich słabościach, poznał najbardziej charakterystyczne (choć niekoniecznie sensowne) zachowanie ludzi, zaprzyjaźnił się z lisem, nauczył się kochać i zrozumiał, że obiekt miłości nie musi być wyjątkowy, ale staje się taki właśnie dzięki miłości. Na swoją planetę wrócił bogatszy o zdobyte doświadczenia.

argument I

Z kolei dla syna marnotrawnego, bohatera znanej przypowieści biblijnej, podróż okazała się trudnym egzaminem życiowym. Początkowo młodzieniec ten myślał, że mając pieniądze, poradzi sobie bez brata i ojca. Okazało się jednak, że źle wykorzystał otrzymaną swobodę i roztrwonił otrzymaną część majątku, dlatego wraca skruszony do rodzinnego domu. Podróż powrotna staje się dla niego czymś w rodzaju rachunku sumienia, momentem uświadomienia sobie, co jest w życiu naprawdę ważne.

argument II

Podróż niejedno ma imię – uzasadnij prawdziwość takiego stwierdzenia

Inna jeszcze jest podróż podmiotu lirycznego z wiersza „Hymn” Juliusza Słowackiego. Otóż osoba mówiąca w wierszu tęskni za utraconą ojczyzną. To emigrant, który z powodu nostalgii nie może zachwycać się pięknem zachodu słońca. Jego podróż nie jest do końca aktem jego wolnej woli – został z ojczyzny wygnany i z powodów politycznych nie będzie mógł nigdy do niej wrócić. Dla niego przymusowa podróż to w gruncie rzeczy wieczna, samotna tułaczka, uświadamiająca mu, że kto nie ma domu, do którego może wrócić, nie będzie potrafił w pełni cieszyć się światem.

argument III

Jak wynika z przywołanych przeze mnie przykładów, rzeczywiście **słowo „podróż” ma wiele znaczeń**. Sądzę, że każda podróż jest inna, tak jak różni są ludzie, którzy się w nią wybierają.

potwierdzenie tezy

Źródło:

<https://www.bryk.pl/jak-pisac/rozprawka.pokaz-cale-opracowanie>

Zadanie do wykonania:

Napisz rozprawkę na temat:

Książki, które lubię czytać...

Wykonaną pracę do 20 marca prześlij na adres:

wprzyborska@o2.pl